

- внесення змін і доповнень до кримінально-виконавчого законодавства щодо захисту прав засуджених і ув'язнених на тимчасово окупованих ворогом територіях;
- покарання за колабораційну діяльність з ворогом під час тимчасової окупації;

Література:

1. Богатирьов І.Г. Війна на Чернігівщині. Нариси реальних подій. Київ : ВД «Дакор». 2022. 160 с. С. 157.
2. Джужа О. М., Гаркуша А. В. Актуальність кримінологічного дослідження екстремальних умов (ситуацій, що сприяють злочинності під час проведення антитерористичної операції). *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 27–36.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-264-0-34>

ПОСТАНОВКА НАУКОВОЇ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Пузирьов М. С.

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри кримінального, кримінально-виконавчого права
та кримінології Академії
Державної пенітенціарної служби
м. Чернігів, Україна*

Стратегічно важливим питанням запобігання пенітенціарній злочинності в місцях несвободи Міністерства юстиції України є вивчення зарубіжного досвіду. Важливу роль у цьому процесі відіграє міжнародна інтеграція співпраці всіх країн світу щодо створення єдиної міжнародної наукової бази вивчення проблем пенітенціарної злочинності в місцях несвободи і пошуку оптимальних шляхів її запобігання серед засуджених, ув'язнених і пенітенціарного персоналу.

Більше того, результатом дослідження зарубіжного досвіду запобігання пенітенціарній злочинності в місцях несвободи, якщо він заслуговує на це, має бути впровадження окремих його аспектів у національне законодавство країни і реалізація на практиці.

За даними дослідження наукової школи «Інтелект», ті пропозиції, які надають вітчизняні вчені у власних дослідженнях щодо запобігання

пенітенціарній злочинності в місцях несвободи, не тільки не впроваджуються в діяльність місць несвободи Міністерства юстиції України, а навпаки – ігноруються і не вивчаються персоналом місць несвободи. За виключенням хіба що вивчення пенітенціарної кримінології здобувачами вищої освіти Академії Державної пенітенціарної служби.

З огляду на зарубіжний досвід запобігання пенітенціарній злочинності, вітчизняні установи виконання покарань залишаються занадто консервативними, повільно адаптують свою діяльність до міжнародних стандартів поведіння із засудженими та ув'язненими, що призводить до вчинення як засудженими, так і пенітенціарним персоналом кримінальних правопорушень.

Ураховуючи, що запобігання пенітенціарній злочинності в місцях несвободи ведеться здебільшого в ході реагування на вчинення кримінальних правопорушень з боку засуджених, ув'язнених або пенітенціарного персоналу, зростає потреба саме у вивченні зарубіжного досвіду з цього питання та визначення, наскільки дане запобігання відповідає національним нормативно-правовим актам стратегічного планування у сфері реформування пенітенціарної системи [1; 2].

Зважаючи на це, положення національних програмних документів орієнтовано на такі доктринальні засади, що створюють позитивні передумови для впровадження позитивного зарубіжного досвіду запобігання пенітенціарній злочинності у вітчизняну практику функціонування місць несвободи, а саме:

- по-перше, на підвищення рівня формальних і практичних каналів комунікації між органами державної влади та європейськими й міжнародними партнерами;
- по-друге, на наближення українського законодавства до стандартів Європейського Союзу;
- по-третє, на подальше реформування пенітенціарної системи України шляхом впровадження в практику кримінально-виконавчих установ міжнародного досвіду пенітенціарної діяльності та вимог європейських стандартів у сфері виконання покарань і поведіння із засудженими.

При цьому наявність численних наукових дискусій, які іноді є протилежними серед вітчизняних і зарубіжних учених щодо вивчення зарубіжного досвіду запобігання пенітенціарній злочинності в місцях несвободи та впровадження його у вітчизняну практику, вказує як на актуальність проблеми, так і на потребу у її вирішенні.

Варто зазначити, що проблема запобігання пенітенціарній злочинності в місцях несвободи для всіх держав світу є однаковою. Тому варто погодитися з позицією вітчизняного вченого О. О. Некрасова про те, що неодмінною умовою успішної реалізації кримінальної та кримінально-виконавчої політики будь-якої країни є вжиття заходів щодо недопущення в місцях несвободи вчинення кримінального правопорушення.

Хоча, як зауважує вчений, цьому процесу можуть перешкоджати різні обставини, що носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. У їх числі, і запобігання серед засуджених, до яких суд застосував покарання, вчиненню нового кримінального правопорушення [3, с. 161]. Грунтуючись на такій позиції дослідника, можна зробити висновок, що кримінальне законодавство всіх держав містить норми про відповідальність за кримінально-протиправні посягання на встановлений порядок виконання та відбування покарань, а також за загальнокримінальні діяння, що вчиняються засудженими та ув'язненими в місцях несвободи.

Відзначаючи безперечну значущість раніше проведених досліджень зарубіжного досвіду запобігання пенітенціарній злочинності в місцях несвободи, зауважимо, що вони, як нам представляється, не вичерпують усього кола питань, що вимагають свого вирішення.

Тому ми поділяємо позицію вітчизняного вченого І. Г. Богатирьова про те, що перш за все важливо розуміти, що не існує ідеальних правових систем, у яких проблема запобігання пенітенціарній злочинності в місцях несвободи позитивно вирішена. Їх ефективність визначається своєчасністю та відповідністю стану держави і права тієї чи іншої країни певному етапу суспільного розвитку. В Україні останні два десятиліття відбувається ідеалізація права західного типу, незважаючи навіть на очевидні суттєві відмінності в історії формування цих правових систем [4, с. 9].

Саме тому, зважаючи на особливості кримінологічної характеристики пенітенціарної злочинності в місцях несвободи зарубіжних країн, більшість національних законодавців диференціюють кримінальну відповідальність за діяння, вчинювані засудженими та ув'язненими як у сфері пенітенціарних правовідносин (тобто ті, що посягають на встановлений порядок виконання та відбування покарань), так і за загальнокримінальні діяння, вчинювані в місцях несвободи.

При цьому законодавці держав однієї правової сім'ї, як правило, дотримуються уніфікованих підходів у відповідній юридичній техніці. Так, наприклад, у межах слов'янської правової сім'ї проведений нами аналіз кримінальних кодексів показав, що більшість статей, які передбачають кримінальну відповідальність за порушення нормальної діяльності установ виконання покарань, схожі за конструкцією їх диспозицій. Водночас, відмінності простежуються у родових об'єктах відповідних кримінальних правопорушень: в одних державах дані кримінальні правопорушення визнано посяганням на порядок управління, в інших – на інтереси правосуддя.

Отже, вивчаючи кримінологічну характеристику пенітенціарної злочинності в місцях несвободи зарубіжних країн, нами було встановлено, що в зарубіжних установах виконання покарань вчиняються як

групова непоко́ра засуджених, так і захоплення заручників і знищення майна. Причинами вчинення кримінальних правопорушень у пенітенціарних установах, зокрема США, є також, як і в Україні, погані умови тримання засуджених в місцях несвободи. До них належать переповненість тюрем, недостатнє їх фінансування, неправильна класифікація засуджених за режимом відбування покарання та деякі інші причини.

Література:

1. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.09.2022).
2. Проект Стратегії реформування пенітенціарної системи до 2026 року. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/m/povidomlennya-pro-provedennya-elektronnih-konsultatsiy-z-gromadskistyuschodo-proektu-rozporjadjennya-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-shvalennya-strategii-reformuvannya-penitentsiarnoi-sistemi-do-2026-roku-ta-zatverdjen-pnya-planu-zahodiv-na-20222024-roki-sch> (дата звернення: 30.09.2022).
3. Некрасов О. О. Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду кримінально-правової протидії втечі з місця позбавлення волі або з-під варти. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 161–168.
4. Богатирьов І. Г., Копотун І. М., Пузирьов М. С. Порівняльне кримінально-виконавче право : навч. посіб. / за заг. ред. І. Г. Богатирьова. Київ : Ін-т крим.-вик. служби, 2013. 140 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-264-0-35>

ВПЛИВ СУБКУЛЬТУРИ НА ПЕНІТЕНЦІАРНУ СИСТЕМУ РЕСПУБЛІКИ КАЗАХСТАН

Скаков А. Б.

доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти

Республіки Казахстан

м. Костанай, Республіка Казахстан

Пенітенціарна субкультура у місцях несвободи Республіки Казахстан останніми роками різко загострила проблему відбування покарання засудженим та його перевиховання. Її вплив на персонал негативно позначається на функціонуванні всієї пенітенціарної системи.